

01

Уложена ревизија на пресуду за Борка Јосифовског

Правни тим Пиштаљке уложио је Врховном касационом суду захтев за ревизију пресуде Апелационог суда у Београду којом је пет државних органа ослобођено одговорности за одмазду над узбуњивачем Борком Јосифовским. Доктор Јосифовски је пре тринаест година, као директор београдске Хитне помоћи, пријавио да неке екипе узимају мито од приватних погребних предузећа да им дојавиле адресе умирућих пацијената и да не пружају медицинску помоћ како би добили мито. Његове пријаве никад нису истражене а он до данас не може да пронађе посао ни у једном државној здравственој установи.

Ревизијом се наводи да су штетне радње по доктора Јосифовског трајале и у време подношења тужбе и да су испуњена оба услова која закон предвиђа да би узбуњивач уживао судску заштиту: да је сазнао за штетну радњу у року који је предвиђен законом, о чему је и приложио материјални доказ који је другостепени суд игнорисао, и други услов да одмазда траје и данас, без обзира на чињеницу да је само узбуњивање учињено пре почетка примене закона. „Несумњиво се може утврдити да је чл. 6 Европске

конвенције о људским правима повређен на штету тужиоца, зато што по његовој пријави није поступљено у разумном року, или није поступљено уопште“, наводи се у захтеву за ревизију и додаје да је у складу с праксом Европског суда за људска права „држава одговорна не само за предузете радње правосудних органа већ и за све органе јавне власти“.

Штетну радњу не производи само поступање државних органа, него и непостапање државе може бити штетно и представљати штетну радњу, о чему постоји пракса Европског суда у случају Бомартен против Француске у којој се наводи да су „дуги периоди стагнације поступка без озбиљног објашњења неприхватљиви“.

Пиштаљка је раније утврдила да полиција, тужилаштво и Агенција за борбу против корупције нису предузели истражне радње које су морали да предузму по пријавама узбуњивача Јосифовског и да су тиме починили штетне радње. Виши суд у Београду је прошле године утврдио да су Министарство здравља,

Министарство унутрашњих послова, основно и више тужилаштво у Београду и Агенција за борбу против корупције одговорни за одмазду над Јосифовским, после чега се министар здравља Златибор Лончар извинио доктору Јосифовском. На ту пресуду се ипак – и у име Министарства здравља – жалило правобранилаштво а Апелациони суд у Београду је потом на основу ове жалбе преиначио пресуду. ■

Пиштаљка наставила с обукама судија

У сарадњи са Правосудном академијом 14. маја одржана је нова напредна обука судија основних и виших судова за примену Закона о заштити узбуњивача. Пиштаљка је у последње две године за примену овог закона обучила готово 1.000 судија основних, виших, апелационих и прекршајних судова. Напредне обуке се спроводе под покровитељством Телекома Србија, а предавачи су Снежана Андрејевић, судија Врховног касационог суда у пензији, Јелена Стевановић, судија Апелационог суда у Београду и екипа Пиштаљке. ■

ВЕСТИ

Огромном већином усвојена директива ЕУ о заштити узбуњивача

02

После вишемесечних тешких преговора, Европски парламент је 16. априла убедљивом већином (591 за, 29 против, 33 уздржаних) усвојио директиву о заштити узбуњивача, што значи да ће све чланице Европске уније у наредне две године морати да усвоје посебне законе о заштити узбуњивача. Највећа борба у вези са текстом директиве водила се око обавезног унутрашњег узбуњивања, јер су Немачка, Француска и неке друге чланице ЕУ инсистирале да се пропише обавеза узбуњивача да не сме да о уоченим злоупотребама обавести државне органе већ само послодавца. Већина држава ипак је подржала став да се изједначе унутрашње и спољашње узбуњивање. За успех директиве најзаслужнији су група Зелених у Европском парламенту, синдикати запослених у институцијама ЕУ, као и Међународна мрежа за узбуњивање (Whistleblowing International Network), чији је Пиштаљка оснивач. Тренутно, посебне законе о заштити

узбуњивача имају Француска и Италија, али ни они у пракси за пар година примене нису дали очекиване резултате, односно нема довољно примера узбуњивача који су заштићени а њихове пријаве истражене. У наредне две године, све чланице ЕУ мораће да усвоје ове законе, који би требало да буду слични српском Закону о заштити узбуњивача.

Подстрек за усвајање директиве били су случајеви прања новца и утаје пореза у Луксембургу („Луксликс) и Панамом („Панамски папири“) у којима је захваљујући узбуњивачима откривено како богати појединци и компаније избегавају да плате пореске обавезе у својим државама. Председник Европске комисије Жан Клод Јункер, бивши премијер Луксембурга, недавно је изјавио да му је једна од две грешке на челу извршног органа ЕУ била то што није раније реаговао на открића из „Луксликса“. „Требало је одмах да урадим нешто“, рекао је Јункер. Он је као другу грешку навео то што је ћутао за време Брежита. ■

Обука тужилаца у сарадњи с Републичким јавним тужилаштвом

У Новом Саду је 17. маја одржана обука тужилаца за примену Закона о заштити узбуњивача и рад са узбуњивачима, као прва у низу обука за тужиоце из посебних одељења за борбу против корупције. Предавачи на обуци су били: Гордана Самарџић, секретар Републичког јавног тужилаштва и адвокати и уредници Пиштаљке Драгана Матовић, Владимир Радомировић, Милан Павлица и Душко Ковачевић. Обуке за јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца и тужилачке сараднике и помоћнике обављају се у сарадњи са Републичким јавним тужилаштвом а под покровитељством Балканског фонда за демократију и Амбасаде Краљевине Норвешке. ■

Запослени у „Боингу“ упозорили на грешке на авиону

Узбуњивачи из „Боинга“ у најмање четири наврата упозорили су на грешке са авионом „737 макс“, објавила је америчка телевизија „Си-Би-Ес“. У две несреће на том моделу „боинга“ погинуло је готово 350 људи, а садашњи и бивши запослени пријавили су да би разлог пада могао да буде квар сензора за угао лета и система за спречавање пада снаге у моторима који се ослања на тај сензор. После ових трагедија, спуштени су сви авиони „737 макс“ у свету. ■

Опозиција у Тринидаду и Тобагу против закона

Скупштина Тринидада и Тобага, острвске државе североисточно од Венецуеле, није усвојила закон о заштити узбуњивача јер се опозиција успротивила његовом усвајању. За нацрт закона претходно су гласала сва 22 члана владе. Опозиција тврди да закон не обезбеђује анонимност сведока и да не санкционише кршење поверљивости. Министар правде оптужио је опозицију да се плаши усвајања овог закона и да она изражава „панику и страх једног дела друштва“. ■

ВестИ

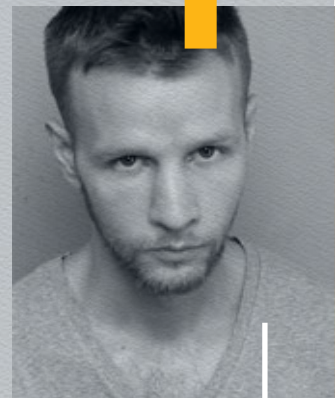
У више од трећине швајцарских фирми пријављене неправилности

Запослени у више од трећине швајцарских фирми пријавили су неправилности у пословању, а што је фирма већа већа су и шансе да се уради нешто незаконито или неетички, показало је недавно објављено истраживање. Свака друга пријава била је основана, а злоупотреба узбуњивања била је минимална, што показује да су узбуњивачи лојални запослени који желе добро својој организацији и због тога се и одлучују да пријаве неправилност коју су уочили. Међутим, чак 58% њих било је анонимно, односно у првом контакту нису желели да открију свој идентитет. Швајцарска још нема закон о заштити узбуњивача, иако је прошле године било најављено да ће ускоро бити усвојен. ■

Бившем америчком војнику прети 50 година затвора

Бивши амерички обавештајни аналитичар и припадник ваздухопловних снага Данијел Хејл изјавио је пред судом да није крив за одавање државне тајне у вези са убиствима беспилотним летелицама („дроновима“). Хејл је ухапшен због сумње да је једном новинару дао 11 докумената са ознакама тајности. Иако тужилаштво није објавило име тог новинара, претпоставља се да је реч о Џеремију Skejхилу, оснивачу сајта „Интерсепт“ и новинару који годинама истражује убиства цивила од стране америчке војске и паравојних снага. Данијел Хејл је оптужен по Закону о шпијунажи, акту из времена Првог светског рата, за који критичари кажу да се примењује да ућутка критичаре америчке власти. Хејл би могао да буде осуђен на 50 година затвора. Он је 2013. године напустио ваздухопловне снаге и од тада јавно говори против коришћења дронова. ■

Поништено решење о отказу Томиславу Вељковићу

Основни суд у Аранђеловцу поништио је решење о отказу узбуњивачу Томиславу Вељковићу и тако га заштитио од одмазде челника општине Рача који су га отпустили пошто је пријавио злоупотребу буџетског новца и корупцију у тој општини. Томислав Вељковић је открио да је за изградњу непостојеће фабрике отпадних вода у Рачи потрошено 600.000 евра. Злоупотребе у изградњи фантомске фабрике сада испитује Посебно одељење тужилаштва за сузбијање корупције у Краљеву.

Суд је наложио општини Рача да узбуњивача Вељковића врати на посао у складу са његовом стручном спремом и способностима у року од осам дана и да му надокнади судске трошкове. Вељковић је претходно добио и заштиту од Вишег суда у Крагујевцу који је донео привремену меру да се узбуњивач врати на посао док се не оконча радни спор. Обе одлуке у корист узбуњивача Вељковића издејствовао је правни тим Пиштаљке који га је заступао у судским процесима.

Узбуњивач из Раче указао је да се на месту фабрике за коју је утрошено стотине хиљада евра налазе само три шупе и два незавршена базена и да не постоји никаква опрема за постројење, иако је плаћена.

Узбуњивач враћен на посао у Пожаревцу

Основни суд у Пожаревцу пресудио је у корист узбуњивача Дарка Ненадића и поништио решење о отказу који је добио у пожаревачком Јавном комуналном предузећу „Водовод и канализација“ јер је указао на потенцијалну велику опасност по јавно здравље. По узбуњивачевој пријави да је у изградњи цевовода Пожаревац-Драговац коришћен синтетички лепак за спајање цеви и да је због тога вода можда загађена ништа није предузето, а убрзо по извршеном узбуњивању новом систематизацијом укинута је Ненадићево радно место. Проглашен је технолошким вишком и уручен му је отказ.

Суд је наложио да пожаревачко јавно предузеће врати Ненадића на посао у складу са његовом стручном спремом и способностима у року од осам дана као и да му надокнади судске трошкове у износу од 141.000 динара. Узбуњивач Ненадић је претходно добио заштиту и од Вишег суда у Пожаревцу који га је привременом мером вратио на посао и наложио да покрене радни спор пред основним судом. Обе судске одлуке у корист узбуњивача издејствовао је адвокатски тим Пиштаљке који га је заступао у тим поступцима. Дарко Ненадић је пре отпуштања радио као машински инжењер у пожаревачком водоводу. У октобру 2017. године сазнао је да је приликом изградње цевовода Пожаревац-Драговац утрошено 50 килограма синтетичког лепка. Такође је, прегледом књига хитних интервенција, утврдио да је на том цевоводу, откако је изграђен, било више од 50 хаварија те да су гумени заптивци којима су спајане цеви лепљени синтетичким лепком, што је по његовим сазнањима забрањено.

Судија ослободила директора који се светио узбуњивачу

Бивши директор Високе пословне школе у Блацу Љубиша Милачић, који се узбуњивачу Горану Перићу светио одбијајући да изврши судске одлуке по којима је требало да га врати на посао предавача, ослобођен је оптужби за кривично дело неизвршење судске одлуке. Да апсурд буде већи, ослобађајућу пресуду је добио управо од судије која је у извршном поступку Милачићу наложила да поступи по привременој мери Вишег суда у Прокупљу и врати узбуњивача Перића на посао, што овај није учинио. Бивши директор Милачић је Перића, уместо на радно место предавача са ког је отпуштен, вратио на посао у школу али на место ноћног чувара. Због тога је адвокатски тим Пиштаљке, који је за узбуњивача Перића издејствовао решење о привременој мери као и још неколико пресуда у његову корист, поднео кривичну пријаву против Љубише Милачића. Основно јавно тужилаштво у Куршумлији уложило је жалбу на пресуду којом је Милачић ослобођен. Како је навела заменица тужиоца Биљана Максимовић жалба је уложена због погрешног и непотпуно утврђеног чињеничног стања, као и битних повреда кривичног поступка. Ослобађајућа пресуда судије Основног суда у Куршумлији Весне Максимовић о чију се одлуку у извршном поступку Милачић оглушио, донета је у поновљеном поступку пошто је пресуду којом је он проглашен кривим виши суд укинуо и вратио на први степен. Првобитни кривични поступак у којем је Милачић осуђен водила је судија Марија Станојевић, али је она у међувремену премештена из суда у Куршумлији. Предмет је у поновљеном поступку додељен судији Максимовић, а Основно тужилаштво у Куршумлији није тражило њено изузеће иако је она већ водила поступак против школе и првобитно га обуставила, што је ишло на руку Милачићу. ■

Помоћ стручњака из области узбуњивања пресудна за заштиту

Пише: Снежана Бурић,
новинар Пиштаљке

Узбуњивач не може сам да успе у правној борби, већ му је за то неопходна помоћ стручних организација и адвоката, каже узбуњивач из Сједињених Америчких Држава Шон Мејсон. Мејсон је у Америци познат јер га је држава наградила са 23,4 милиона долара због тога што је у име државе тужио свог бившег послодавца, фармацеутску компанију Медлајн (Medline) за давање мита. Узбуњивача сам имала прилику да слушам на састанку током десетодневне обуке у

организацији програма Отворени свет који финансира амерички конгрес. Тема обуке је била рад са узбуњивачима у кривичним истрагама. Пиштаљка је препозната као најутицајнија организација у области заштите узбуњивача у нашој земљи, па смо добили позив и одлучили да учествујемо на семинару.

Шон Мејсон је престао да ради за фармацеутску компанију јер се противио томе да се купцима медицинске опреме Медлајна – разним болницама, од којих се неке финансирају државним новцем, додељују новчане награде, поклони и донације. Због тога што није могао да нађе други посао јер је, како тврди био на црној листи за запослење, одлучио је да правду потражи на суду.

Спор је покренуо по Закону против варања државе (False Claims Act) који дозвољава грађанима да у име државе туже за преваре у вези са владиним уговорима и да траже поврат украдених средстава. Узбуњивач по овом закону има право на накнаду која може износити и до 30 одсто повраћеног новца. Судски процес је

КОМЕНТАР

КОМЕНТАР

завршен нагодбом када је фармацеутска кућа Медлајн пристала да плати држави 85 милиона долара, а држава је 27 одсто тог износа (23,4 милиона долара) дала узбуњивачу.

Шон Мејсон нам је испричао да без подршке не би успео у својој тужби, јер су из компаније за коју је радио упорно тврдили да болницама нису плаћали мито, већ рабат. Ипак када су његову причу чули адвокати и када им је показао документа о начину пословања фармацеутске куће, био је охрабрен да тужи. На нагодбу је пристао јер му је било угрожено здравље и она се догодила у када је Медлајн по трећи пут подигао износ који је спреман да плати за прекид поступка. С обзиром на то да је спор споразумно прекинут, тврдње да је компанија корумпирана нису истражене. Узбуњивач каже да је у Америци износ од 85 милиона долара колико је Медлајн издвојио за нагодбу превелик да би га платио неко ко није крив.

Новчано награђивање узбуњивача Американци препознају као веома успешан начин борбе против корупције јер се на тај начин охрабрују људи да држави пријаве компаније и организације које крше закон. Подстицање узбуњивача је пожељно јер без

њих бројне корупционашке афере никада не биле откривене ни санкционисане. На једном од састанака сазнали смо да је, на пример америчка Комисија за хартије од вредности од 2011 до 2018. године повратила 1,7 милијарди долара захваљујући пријавама узбуњивача и да је у том периоду наградила узбуњиваче са укупно 326 милиона долара.

Новчане награде међутим не добијају сви узбуњивачи. У 2018. години, на пример Комисија за хартије од вредности примила је око 5000 пријава узбуњивача, а награђено је свега 18 особа. Због тога и узбуњивачи и адвокати који их заступају али и тужиоци и судије истичу да је за успех на суду неопходно ангажовати стручњаке који се баве узбуњивањем.

Једна од најуспешнијих организација која помаже узбуњивачима у Америци је ГАП (Government Accountability Project). Директор правног одељења ове организације је Том Дивајн и он је помогао у изради српског Закона о заштити узбуњивача. Од Дивајна смо током обуке у Америци могли да чујемо да је наш закон проглашен златним стандардом на свету јер омогућава ефикасну заштиту. Дивајн је рекао да узбуњивачи у другим земљама немају такву срећу да имају тако добар закон и толико посвећену организацију као што је Пиштаљка да им помаже у остваривању права. ■